

MARIA GÄRTNER

*Und das Geheimnis der Liebe
ist grösser als das Geheimnis des Todes.*

RICHARD STRAUSS, SALOME, 1905

Maria Antonie Gärtnerová se narodila 16. října 1877 ve Zdicích u Berouna, kde byla 28. října v kostele Narození Panny Marie také pokřtěna. Dětství prožívala ve Zdicích a v rodišti své matky, v Městečku u Křivokláta, ranné mládí v Jihlavě, kde se velmi spřátelila se svým bratrancem, pozdějším violistou Českého kvarteta, Jiří Heroldem. Po studiích u českého klavírního virtuosa Karla Slavkovského, Vitězslava Nováka a Josefa Jiráka a pěveckém školení v Pivodově škole debutovala (1901) jako altistka v Zemském divadle v Lublani, kde vytvořila za jednu sezonu celou řadu titulních postav. Obdivována byla tehdy především za svoji Carmen, kterou ve svých verších oslavil nevýznamnější slovinský básník Anton Aškerc. O rok později, 27. září 1902, zpívala při otevření nového Městského divadla v Plzni Radmilu v opeře Libuše českého velikána Bedřicha Smetany, a byl to tedy její hlas, který v té budově zazněl jako první („Slovutná dcero Kroka, slavná kněžno!“). Poté se však z altového oboru přeškolila na vysokodramatický soprán u slavné kolorатурní pěvkyně Betty Frank – Rückertové, řížské a pražské primadonny, a protagonistky německých představení Metropolitan Opera New York, a stala se hvězdou zahraničních operních domů. Přijala angažmá v alsaské opeře v Colmaru (1906 až 1907), ve vestfálském Barmenu (1907 až 1910) a konečně ve Štrasburku (1910 až 1919), kde excelovala především ve vysokodramatickém repertoáru (Carmen, Santuzza, Leonora ve Fideliovi i v Trubadúrovi, Aida, Amelie, Salome, Elektra, Ariadna, Ortruda, Brunhilda, Valkýra, Fricka, Venuše i Alžběta, Kundry, Isolda...). Ke svým špičkovým pěveckým a hereckým výkonům připojila také výkony taneční (i Tanec sedmi závojų v Salome nebo závěrečná scéna v Elektře) a kritika byla vždy udivena nejen technicky dokonalým pěveckým výkonem, nýbrž i mistrnou hrou, výrazným gestem a citovým zvládnutím role. Proslulost jí umožnila hostovat na předních scénách holandských (Haag, Amsterdam, Rotterdam), ve dvorních operách ve Vídni, v Berlíně, v Drážďanech a v Mnichově, ale také v Karlsruhe, v Dessavě (také jako Smetanova Milada v Daliboru), ve Stuttgartu, v Hannoveru, v Gothě, v Bremen, v Hamburku, v Kolíně nad Rýnem, v Düsseldorfu, v Elberfeldu (obdivovaný záskok jako Donna Anna s nejslavnějším Donem Giovannim té doby Franciskem D'Andradem), či v Lipsku. Někdy byla upřednostňována i před operetními Divami (Netopýr) a pěstovala rozsáhlou koncertní činnost. Její talent jí umožnil spolupracovat se světovými dirigenty Leo Blechem, Bruno Walterem, Hansem Pfitznerem, Wilhelmem Furtwänglerem, Otto Klempererem, Georgem Szellem, Richardem Straussem a Albertem Coatesem. V Národním divadle v Praze jí bylo dopřáno zpívat pouze třikrát (Carmen, Leonora ve Fideliovi, Ortruda, vždy s Otakarem Mařákem), zpívala však také ve Vinohradské zpěvohře (Carmen, Marta v Nížině) a pod taktovkou Dr. Viléma Zemánka a za doprovodu spojených orchestrů České filharmonie a Národního divadla předvedla své umění ve scénách ze Salome a Elektry na koncertě Spolku českých žurnalistů v lednu 1910.

Ve dvacátých letech 20. století byla okolnostmi přinucena usadit se natrvalo v Čechách. Přijala pozvání obdivovatelky hudebního umění, hraběnky Berty Colloredo – Mansfeldové, a s matkou a se dvěma bernardýny se přistěhovala do zbirožského zámku, kde geniální Alfons Mucha právě dokončoval svoji Slovanskou epopej. Koncertovala, působila jako profesorka zpěvu v hudební škole v Plzni, v roce 1926 hostovala na pozvání Oskara Nedbala jako Carmen v Národním divadle v Bratislavě, v roce 1934 vystoupila v plzeňské opeře jako Valkýra, a s velkým hudebním světem se rozloučila v roce 1940 uspořádáním pěveckého recitálu za doprovodu České filharmonie, kterou řídil Václav Talich. Už ve zralém věku neváhala odjet do Prešova, kde působila jako hlasová a dramatická poradkyně a budovala nové divadlo (1951-1954). Ve Zbiroze zpívala v kostele sv. Mikuláše, doprovázela při místních koncertech, pomáhala při výchově zbirožských hudebníků, byla první čestnou členkou spolku ochotníků J.V. SLÁDEK...K obrovskému počtu jejích žáků patří dámy Baxová,

Babická, Langová, Holubová, Weissová, Vačkářová, Kutinová, Střížková, pan Krásný, koncertní pěvci Božena Hezká, Jaromír Horák, Dr. Otakar Mácha, Josef Janoušek, Jindřiška Hendrichová, Růžena Boubínová, sólistka opery v Plzni, René Tuček, sólista opery Národního divadla v Praze nebo táboorská rodačka Libuše Pavlíková-Pasero, sólistka milánské La Scaly, manželka slavného basisty Tancrediho Pasera.

Často byla přirovnávána k fenomenální Gemmě Bellincioni, vždyť její hlas i zjev se tolik podobaly slavné Emě Destinnové, které prováděla hlasovou kontrolu. Ještě pětadesátiletá zpívala v roce 1962 Habaneru z Bizetovy Carmen na koncertě při příležitosti otevření výstavy jejího životního díla, kterou uspořádalo Městské vlastivědné muzeum ve Zbiroze. I tenkrát ji obdivoval skladatel Jindřich Jindřich či dcera Alfonse Muchy akademická malířka Jaroslava Muchová.

Zemřela odloučena od veřejného života ve svém zátiší v Pětidomí u Zbiroha, ve společnosti své hospodyně a přítelkyně Emilie Diankovské, 22. února 1965. Pochována je na zbirožském hřbitově.

Neznala jsem meze svých sil a dávala,

třeba bych ke konci byla klesla mrtvá.

Ale muselo to tak být, role vyžadovala žít až do poslední kapky krve.

Zaplatila jsem daň.

Koho Bůh miluje, křížem ho navštěvuje,

a mě navštěvoval rád a často.

Proto Boha tolik miluji. Dal mi očistu nitra.

Ptám se jen, proč jen je u nás v Čechách tolik závisti, nevraživosti, zloby a nesvornosti?

Proč ten národ, který Bůh obdařil tolika dary, zemí krásnou, nadáním, svéráznými kroji,

proč ten lid neváží si svého svérázu a stále šilhá po jiných vzorech?

To je má největší bolest, starost o mravnost a čistotu mého národa...

toho mládí,

se kterým se dnes mazlíme a neučíme jej skromnosti a sebeobětování, jak to činili naši předkové.....

Chtěla bych být špatným prorokem, ale bojím se.....MG